

Turizm Akademik Dergisi

Tourism Academic Journal

www.turizmakademik.com

Türkiye’de Turizm Rehberliği Alanyazınının Mevcut Durumu: Bibliyometrik Bir Analiz (1980-2020)*

Nazım ÇOKIŞLER**^a

^a İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü, İzmir, Türkiye, E-posta: cokisler@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-3273-7472

Öz

Bu araştırmanın amacı, nicel açıdan hızlı bir artış içinde olan turizm rehberliği alanında, 1980-2020 yılları arasında Türk araştırmacılar tarafından Türkçe ve tespit edilebilen diğer yabancı dillerde (İngilizce ve Fransızca) hazırlanan yayınların betimsel analizinin yapılmasıdır. Bu amaçla, bilimsel iletişimi sağlayan; tez, bildiri, makale, etkinlik notu, kitap, kitap bölümü ve kitap tanıtımı gibi yayınlara doküman incelemesi ile ulaşılmış ve veriler bibliyometrik yöntem ile analiz edilmiştir. İlgili yayınlara; YÖK Tez Merkezi, Dergipark, Milli Kütüphane Ulusal Toplu Kataloğu ve bildiri kitapçıkları ile YÖK Akademik, google scholar, academia.edu ve researchgate.net gibi veri tabanları taranarak ulaşılmıştır. Araştırmaya dâhil edilme kriterleri uygulandıktan sonra 544 farklı yazar tarafından kaleme alınmış; 140 tez, 141 bildiri, 271 makale, 162 kitap bölümü, 33 kitap, 3 kitap tanıtımı ve 1 etkinlik notu olmak üzere toplam 751 yayına ulaşılmıştır. Araştırma bulgularına göre; 1980-2010 arası dönemde 101, 2011-2020 arası dönemde 650 yayın yapılmış, yayınlar %80,6 oranında Türkçe hazırlanmış, İngilizce yayınlar 2000 yılından sonra ortaya çıkmış, en üretken ilk 10 üniversite toplam yayınların %33,4’üne, en üretken 13 yazar ise toplam yayınların %18,4’üne katkı vermiş, en fazla yayın fakülte mensubu ve doktor öğretim üyesi unvanlı yazarlar tarafından hazırlanmıştır. Sonuç olarak bu araştırma ile turizm rehberliği alanyazınının mevcut durumu ortaya çıkarılmış; üretilen yayın sayısının ve türünün hızla arttığı, en hızlı artan türün kitap bölümleri olduğu, alanın üniversite dışından gelen araştırmacılardan az oranda ancak sürekli bir katkı aldığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Turizm rehberliği; alanyazın; bibliyometrik analiz.

The Current State of the Tourism Guidance Literature in Turkey: A Bibliometric Analysis (1980–2020)

Abstract

The purpose of this study is to conduct a descriptive analysis of the publications in Turkish and other identified languages (English and French) by Turkish researchers from 1980 through 2020 in the academic field of tourism guidance, which has been exhibiting a rapid quantitative growth. To that end, publications that enable scientific communication, such as theses, papers, articles, event notes, books, book chapters, and book introductions were studied by document analysis, and the data were analyzed using the bibliometric method. The associated publications were accessed via scanning the CoHE Thesis Center, DergiPark, the National Library Comprehensive Catalog, and various conference proceedings, as well as databases such as CoHE Academic Search, Google Scholar, Academia.edu, and ResearchGate. A total of 751 publications comprising 140 theses, 141 papers, 271 articles, 162 book chapters, 33 books, 3 book introductions, and 1 event note, authored by 544 different writers, met the research inclusion criteria. According to the results of the research, 101 and 650 works were published within the periods of 1980–2010 and 2011–2020, respectively; 80.6% of the publications are in Turkish; the ones in English were published after 2000; the 10 most productive universities contributed to 33.4% of the total number of publications, while the 13 most productive authors contributed to 18.4% of that sum; the largest number of publications were authored by faculty members and doctoral degree-holders. Consequently this study reveals the current state of the tourism guidance literature: Notable are the rapid growth of the number as well as type of publications produced, the emergence of book chapters as the fastest growing type, and the little yet continuous contribution from non-university researchers.

Keywords: Tourism guidance, literature; bibliometric analysis.

JEL CODE: L83, Z39

Makalenin Geçmişi:

Gönderim Tarihi : 27.09.2021

Birinci Düzeltme : 19.10.2021

Birinci Düzeltme : 05.11.2021

Kabul : 21.11.2021

Makale Türü : Bibliyografi

Çokışler, N. (2021). Türkiye’de Turizm Rehberliği Alanyazınının Mevcut Durumu: Bibliyometrik Bir Analiz (1980-2020), Turizm Akademik Dergisi, 8 (2), 1-13.

* Not: Bu araştırma etik kurul kararı gerektirmeyen araştırmalar arasında yer almaktadır.

** Sorumlu yazar e-posta: cokisler@hotmail.com

GİRİŞ

Bilimsel araştırmalar, sonuçların okuyucu kitlesi ile paylaşılması için tez, bildiri, makale, kitap, kitap bölümü, kitap tanıtımı ve etkinlik notu gibi bilimsel iletişimi sağlayan yayınlara dönüştürülür. Gelişmekte olan bir alanyazında her biri kendi dinamik özelliklerine sahip her türlü bilimsel iletişim aracının ayrı ayrı artış göstermesi beklenen ve doğal bir sonuçtur. Turizm rehberliği alanı da bu eğilimle uyumlu bir gelişim göstermiş ve alandaki bilimsel yayınlar nicel açıdan son yıllarda hızlı bir artış içine girmiştir. Bu hızlı artışın nedeni; okul ve akademisyen sayılarının artışı ve bilişim teknolojilerinin gelişimi olmak üzere iki etken ile açıklanabilir. İlk olarak, 2020 rakamlarına göre, 24 üniversiteye bağlı 28 meslek yüksekokulunda ön lisans seviyesinde, 34 üniversiteye bağlı 36 fakülte/yüksekokulda lisans seviyesinde (YÖK İstatistik) ve 20 üniversitede 15 tezli ve 10 tezsiz yüksek lisans olmak üzere 25 programda yüksek lisans seviyesinde turist rehberliği eğitimi verilmektedir (Eser, 2020). Okul sayısı ile birlikte akademisyen sayısı da artmıştır. 2016 yılında 112, 2018 yılında 201, 2019 yılında 271 olan Türkiye'de turizm rehberliği eğitimi veren bölümlerde çalışan akademisyen sayısı 2020 yılı itibarıyla 290'a ulaşmıştır (Boyras ve Kabakulak, 2020). 2009 yılında başlayan turizm okullarının fakülteleşme süreciyle birlikte, turizm rehberliğinin turizm fakülteleri içinde ayrı bir bölüm ve anabilim dalı haline gelmesi de akademisyenleri daha fazla yayın yapmaya yöneltmiştir. İkinci olarak, her alanda kendini hissettiren bilişim teknolojileri sayesinde, bilimsel araştırmaların hem sürdürülmesi hem de yayına dönüştürülme süreçleri daha hızlı ve kolay bir hale gelmiştir (Stafford, 2010). Günümüzde çok daha fazla kongre düzenlenebilmekte, kitap ve makale yayınlanabilmekte ve farklı üniversitelerde görevli akademisyenler daha kolay ve etkin bir şekilde işbirliğine gidebilmektedir. Sayılan faktörlere bağlı olarak, turizm rehberliği alanına özgü ayrı kongreler düzenlenmeye, hakemli dergiler çıkarılmaya ve yüksek lisans programları açılmaya başlanmıştır. Tüm bu gelişmeler ilgili alanyazının nicel olarak büyük bir artış göstermesini sağlamıştır.

Bu hızlı gelişim, bir disiplinin gelişim aşamalarını görmeyi, alanın dinamiklerini anlamayı ve disiplini şekillendiren faktörler üzerinde düşünmeyi gerekli hale getirmiştir. Bu nedenle, bir akademik alanda üretilmiş olan bilgiyi oluşturan yayınların mercek altına alınarak; yayılmasını sağlayan kişi ve kurumların performans ve etkinliklerinin değerlendirilmesi önem kazanmıştır (Özel & Kozak, 2012).

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Akademik iletişim yapısının ve işleyişinin ortaya çıkarılması için gerekli verilerin elde edilmesi bibliyo-

metrik analizler ile mümkündür (Hall, 2011). Bibliyometrik analiz, bilimsel iletişimi sağlayan araçların incelenmesine olanak sağlayan bir yöntemdir (Pritchard, 1969) ve bu yöntem sayesinde belli bir alanın gelişimi çeşitli ölçütlere göre ortaya konabilmekte (Zan, 2012) ve tespit edilen sorunların giderilmesi için çözüm önerileri tartışmaya açılabilir (Çiçek & Kozak, 2012). Bibliyometrik analiz sayesinde bir bilimsel alan hakkında şu tür sorulara cevaplar üretmek mümkündür: Hangi ülke/kurum/dergi/yazar ne oranda katkı sağlamıştır? Hangi dil daha fazla hâkimdir? Hangi tür bilimsel iletişim araçları daha çok kullanılmıştır, bunların dağılımı nasıldır? Katkı sağlayan yazarların cinsiyet, unvan ve kurumlarının dağılımı nasıldır? (Wallace, 1989).

Bibliyometrik çalışmalar dünyada 1970'li yıllarda ekonomi alanında yayın yapan dergilerin incelenmesi ile başlamış, aynı dönemlerde Amme İdaresi Dergisi'nin (Berkman & Kozan, 1979) ve Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni'nin (Çakın, 1980) incelendiği araştırmalarla Türkiye'de de kullanılmaya başlanmıştır (Çiçek & Kozak, 2012). Türkiye'de bibliyometrik analizler turizm alanında 1990'lı yılların ortasından itibaren görülmeye başlanmış, farklı dergi, yayın türü ve konularda çok sayıda araştırma hazırlanmıştır (Sarıbaş & Demir, 2020; Civelek & Karadağ, 2020).

Turist rehberliği alanına özgü bilgi birikimi hakkındaki bibliyometrik analiz çalışmalarına ise 2015 yılından itibaren rastlanmaktadır. Bu araştırmalarda; turizm kongrelerinde sunulan bildirimler (Şahin & Acun, 2015a), yurt dışında yayın yapan etki faktörü yüksek dergilerde yayınlanan makaleler (Kaygalak-Can & Kırlar-Çelebi, 2019), hem yurt içinde hem de yurtdışında hazırlanan tez, makale ve bildirimler (Çapar, Toksöz & Dönmez, 2018), Türkiye'de hazırlanan tezler (Alımanoğlu & Çolakoğlu, 2021; Örnek & Karamustafa, 2020; Özsoy & Çokal, 2018; Saltık, 2020; Şahin & Acun, 2015b; Zengin & Atasoy, 2020), teknoloji konulu araştırmalar (Gökdemir & Göç, 2021) ve 2012 Meslek Kanunu sonrası hazırlanan tez ve makaleler (Gazelci & Gazelci, 2021) incelenmiştir (Tablo 1).

Sadece turizm rehberliği alanında yazılan eserleri kapsamadığı ya da bildiri ve makale türünde olmadığı için Tablo 1'e dâhil edilemeyen üç çalışma daha mevcuttur. Bu çalışmalarda; Türkiye'de turizm rehberliği bölümlerinde görev yapan 290 akademisyene ait yayınların dağılımı (Boyras & Kabakulak, 2020); 290 akademisyen içinde turist rehberliği çalışma kartına sahip akademisyenlerin yayınları (Kabakulak & Boyraz, 2020) ve turizm rehberliği bölümlerinde görevli akademisyenlerin profilleri ile birlikte yayınları incelenmiştir (Doğancılı & Karaçar, 2018).

Tablo 1 Turizm Rehberliği Alanında Hazırlanan Bibliyometrik Çalışmalarda İncelenen Yayın Türleri ve Sayıları

Yayın	Dönem	Tür		
		Tez	Bildiri	Makale
Şahin & Acun, 2015a	1990-2015		22	
Şahin & Acun, 2015b	1989-2015	38		36
Çapar vd., 2018	2005-2017	91	112	32
Özsoy & Çokal, 2018	1989-2018	77		
Kaygalak-Can & Kırklar-Çelebi, 2019	1980-2019			75
Saltık, 2020	1989-2018	94		
Zengin & Atasoy, 2020	1989-2019	87		
Örnek & Karamustafa, 2020	1989-2019	123		
Gazelci & Gazelci, 2021	2012-2020	91		92
Gökdemir & Göç, 2021	2005-2020	3		18
Alımanoğlu & Çolakoğlu, 2021	1998-2018	53		

Görüldüğü üzere konu hakkında yapılmış çalışmalarda alanyazını oluşturan yayın ve/veya yazarların sadece bir kısmı incelenmiş, alanda hazırlanan tüm yayınlar ve yazarlar bir araştırmaya konu edilmemiştir. Turizm rehberliği alanının ayırt edici adı ve görece yeni olan akademik geçmişi sayesinde tüm yayınları derlemek ve analize dâhil etmek mümkündür. Türk araştırmacıların ilgili alanyazın üzerine hazırladıkları eserlerin bir araştırmaya konu edilmemiş olması, alanın bütüncül bir resminin ortaya konamamasına neden olmuştur. Bu araştırma tüm yayın türlerini kapsayarak parçası olduğu Türkiye turizm yazınına inceleyen az sayıdaki araştırmalara (Evren & Kozak, 2014) katkı sunmayı ve alanın daha bütüncül bir resmini ortaya koymayı hedeflemektedir.

YÖNTEM

Akademik gelenekte problem çözmenin ilk aşaması mevcut durumun anlaşılmasıdır. “Şimdi ne yapıyoruz? Nereye gitmek istiyoruz?” ve “Bulduğumuz yerden gitmek istediğimiz yere nasıl gideriz?” soruları bir akademik problemin çözümünde ilk sırada cevaplanması gereken sorulardır ve bu tür soruların cevabına genellikle betimsel araştırma metoduyla bilgi toplanarak ulaşılır (Vires, 1990). Yukarıda işaret edilen boşluğu doldurmak ve alanyazının mevcut durumunu tespit etmek amaçlandığı için, bu araştırma, ele alınan durumu detaylı olarak anlamaya/açıklamaya imkân veren ve “durum nedir”, “neredeyiz” gibi sorulara cevaplar üretilebilen (Kaptan, 1995) betimsel tarama modelinde desenlenmiştir. Araştırmanın temel sorusu, ‘turizm rehberliği alanyazınına oluşturan yayınlar nasıl bir gelişim izlemiştir’ olarak belirlenmiş, bu amaçla şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Yayınların türlere göre dağılımı nasıldır?
2. Yayınların dönemlere göre dağılımı nasıldır?

3. Yayınların yayın diline göre dağılımı nasıldır?
4. Yayınların yazar sayılarına göre dağılımı nasıldır?
5. Yazarların cinsiyete göre dağılımı nasıldır?
6. Yazarların birimlere göre dağılımı nasıldır?
7. Yazarların bölümlere göre dağılımı nasıldır?
8. Yazarların unvana göre dağılımı nasıldır?
9. En üretken kurum ve yazarlar hangileridir?
10. Yayın adlarının kelime bulutu nasıldır?

Araştırmanın evreni, Türkiye kökenli akademisyen ve araştırmacılar tarafından Türkçe ve tespit edilebilen diğer yabancı dillerde (İngilizce ve Fransızca) 1980-2020 yılları arasında kaleme alınmış, Türkiye çıkışlı tez ve Türkiye veya yurt dışı çıkışlı dergi ve yayınevleri tarafından basılan bildiri, makale, etkinlik notu, kitap ve kitap tanıtımlarıdır. Araştırma, konu hakkındaki ilk akademik yayınların ortaya çıktığı 1980’li yıllarla başlatılmış ve 2020 yılı ile sonlandırılmıştır. Araştırmada örnekleme gidilmemiş, evrenin tümüne ulaşılması hedeflenmiştir. Ulaşılamamış yayınlar bulunma ihtimali olmakla birlikte evrenin büyük bir kısmına ulaşıldığı düşünülmektedir. Bibliyometrik bir analiz yapıldığı için bu araştırma etik kurul izni gerektirmeyen çalışmalar kategorisine girmektedir.

Veri Analizi

Araştırma verileri; dijital veri tabanları, alanyazındaki bibliyometrik çalışmalar ve ulaşılan eserlerin kaynakçaları olmak üzere üç ana kaynaktan toplanmıştır. Türkçe tezler için YÖK Tez Merkezi, makaleler için Dergipark, kitaplar için Milli Kütüphane Ulusal Toplu Kataloğu, bildiriler için mevcut bibliyometrik analiz çalışmaları ile bildiri kitapçıkları, kitap tanıtımları ve etkinlik notları için akademik dergiler asıl tarama mecraları olarak kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar; YÖK Akademik, google scholar, academia.edu ve researchgate.net gibi sitelerdeki bilgilerle ve ulaşılan yayınların kaynakçalarında yer verilen eserlerle kıyaslanarak eksiklerin giderilmesi yoluna gidilmiştir. Veri tarama süreci sonunda dâhil etme ölçütlerine uyan yayınlar detaylı bir tabloya aktarılmış, yazarların biyografik bilgilerinde eserin künyesinde verilen bilgiler esas alınmıştır. Eksik bilgiler; akademisyenler için YÖK Akademik sayfasından, akademisyen olmayan yazarlar için ise kişisel bağlantılar ve internet taraması sonucu elde edilen veriler ile tamamlanmıştır. Son aşamada, çift isimli ve soyad değişikliği olan yazar isimleri standart hale getirilmiştir.

Dâhil Etme Ölçütleri

Araştırmaya dâhil etme ölçütü olarak, Türk kökenli araştırmacılar tarafından hazırlanması ve eserin adında belirlenen anahtar kelimelerin bulunması şartı gözetilmiştir. Anahtar kelimeler; “tur rehberliği, turist rehberliği, turizm rehberliği, rehberli turlar” ve “tur rehberi, turist rehberi, turizm rehberi, rehber” ya da “tur rehberleri, turist rehberleri, turizm rehberleri, rehberler” gibi türevleri ve ayrıca bunların İngilizce karşılıkları olarak belirlenmiştir. Bilimsel iletişim aracı olan tez, bildiri, makale, etkinlik notu, kitap tanıtımı, editöre not, kitap ve kitap bölümleri araştırmaya dâhil edilmiştir. Alanyazının gelişimi ortaya konmak istendiği için, sadece akademik açıdan değil, konuya mesleki bilgi açısından yaklaşan kitaplar da analize dâhil edilmiştir. Türkiye’de yer alan bir üniversitede, Türk bir araştırmacı tarafından hazırlandığı ve Türkçe anahtar kelimelerle ulaşılabildiği için Fransızca yazılan bir doktora tezi de araştırma kapsamına alınmıştır. Sadece özet olarak basılan bildiriler ve adında anahtar kelime geçen editörlü kitapların içinde yer almasına rağmen, bölüm adında anahtar kelimeye yer vermeyen 17 kitap bölümü ise analiz kapsamına alınmamıştır.

Güvenirlilik

İç güvenirliliği sağlamak için verilerin toplanma süreci iki yıl gibi uzun bir sürece yayılmış, farklı kaynaklardan elde edilen veriler birbirleri ile kıyaslanmış ve bulgular yorum katılmaksızın doğrudan aktarılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, belirlenen Türkçe ve İngilizce anahtar kelimelerle ve belirlenen dâhil etme ölçütlerine göre yapılan taramalar sonucunda ulaşılabilen eserlerle sınırlıdır. Dijital ortama aktarılmamış ya da kaynakçası gözden geçirilen yayınlarda atıf almamış yayınları tespit edebilmek mümkün olmamış ve farklı dillerde hazırlanan yayınlar tarama kapsamına alınmamıştır.

Ulaşılan eserlerin %5-10 arası bir hata payı ile evrenin tümünü oluşturduğu makul bir tahmindir.

BULGULAR

Yayınlara Türe, Dönemlere ve Dile Göre Dağılımı

Turizm rehberliği alanında 1980-2020 arasındaki 40 yıllık dönemde 751 yayın yapıldığı; makalelerin (f=271, %36,1) ve kitap bölümlerinin (f=162, %21,6) ilk iki sırada geldiği, bildirilerin (f=141, %18,8), tezlerin (f=140, %18,6), kitapların (f=33, %4,4) ve ‘diğer’ başlığı altında toplanan kitap tanıtımı ve etkinlik notu türündeki yayınların (f=4, %0,5) onları takip ettiği tespit edilmiştir (Tablo 2).

140 tezin 113’ü yüksek lisans ve 25’i doktora tezi olarak üniversitelerde ve 2’si uzmanlık tezi olarak Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde hazırlanmıştır. 8 farklı ismin hem yüksek lisans hem de doktora tezinin konusu turizm rehberliğidir.

141 bildiri; 128 ayrı konferans, kongre, sempozyum ve seminerden derlenmiştir. En çok yayın tespit edilenler; Ulusal Turizm Kongreleri (30), 3. Ulusal Turist Rehberliği Kongresi (17), Turizm Eğitimi Kongreleri (16), Nevşehir Üniversitesi Hafta Sonu Seminerleri (6), Balıkesir Ulusal Turizm Kongreleri (5), Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongreleri (5), Turizm Şuraları (5), International Research Forum on Guided Tours (4) şeklindedir.

271 makale 118 farklı dergide yayımlanmış, en çok makale yayınlayan dergilerin sıralaması şu şekilde tespit edilmiştir: Turist Rehberliği Dergisi (28), Journal of Tourism and Gastronomy Studies (18), Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi (16), Türk Turizm Araştırmaları Dergisi (13), Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi (10), Journal of Travel and Tourism Research (10),

Tablo 2. Yayınlara Türe, Dönemlere ve Dile Göre Dağılımı

Yayın Türü	Dönemler ve Diller								Genel Toplam	
	1980-1990		1991-2000		2001-2010		2011-2020			
	Türkçe	Yabancı	Türkçe	Yabancı	Türkçe	Yabancı	Türkçe	Yabancı	f	%
Tez	1		1		23	4	106	5	140	18,6
Bildiri	1		11		27	3	83	16	141	18,8
Makale			2		13	2	225	29	271	36,1
Bölüm							144	18	162	21,6
Kitap	4		5		3	1	19	1	33	4,4
Diğer							3	1	4	0,5
Toplam	6		19		66	10	580	70	751	100
Genel Toplam	f	6	19	76	650	751	f	751	f	%
	%	0,8	2,5	10,1	86,6	100				

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (8), Journal of Yasar University (7), Turizm Akademik Dergisi (7). Bunlar dışında 26 dergide iki ile altı arasında değişen sayılarda, 83 dergide birer makale yer almıştır. Makalelerin dönemlere dağılımına bakıldığında, 1980-2010 arasındaki otuz yılda tüm makalelerin 17'si (%6,3) yayınlanmışken, 254'ü (%93,7) 2011-2020 arasındaki on yıllık dönemde yayınlanmıştır. Son on yılda yayınlanan 254 makalenin yıllara göre dağılımı da dikkat çekicidir; 2011-2017 arasındaki ilk yedi yılda 82 (%32,2), 2018-2020 arasındaki son üç yılda ise 172 (%67,2) makale basılmıştır.

Toplam 33 kitabın 2'si İngilizce ve 31'i Türkçe; 1'i yayınlanmış doktora tezidir. Kitapların 13'ü (%39,4) 1980-2010 döneminde, 20'si (%60,6) 2011-2020 arasında yayınlanmıştır. Farklı yazarlar tarafından kaleme alınan bölümlerden oluşan editörlü kitap sayısı 16'dır. 2005 yılına kadar yazılan 9 kitabın tamamı editörsüz iken, bu yıldan itibaren yazılmış 24 kitabın 16'sı editörlüdür. Bu durum turizm rehberliği alanındaki kitap yazma eğiliminin kitap bölümü yazmaya evrildiğini ortaya çıkarmaktadır. Kitapların editörleri istisnasız olarak akademisyenlerden oluşmuş, editörsüz kitaplar ise akademisyenlerin yanı sıra rehberler ve bağımsız araştırmacılar tarafından kaleme alınmıştır. Editör sayılarına göre kitap sayıları; bir editörlü 7, iki editörlü 3, üç editörlü 3, dört editörlü 2 ve beş editörlü 1 şeklindedir.

editörlüğü Türk-yabancı işbirliğinde yapılmıştır. Toplam 144 Türkçe kitap bölümü 13 farklı editörlü kitapta yayınlanmış, bu 13 kitaptan 1'i turizm işletmeciliği, 2'si sosyal bilimler ve 10'u turizm rehberliği alanında yazılmıştır. Turizm rehberliği alanında hazırlanan kitaplardan biri, I. Turizm Rehberliği Kongresi'nde sunulan bildirilerin editörlü kitap bölümü olarak basılmasıyla oluşturulmuştur. Kitapta basılan yazılar kongrede sunulan bildirilerden oluşturulmuş olsa da, adında "bildiri kitabı" ibaresinin geçmemesi, editör isimlerine yer verilmesi ve 9 ana bölüm halinde başlıklandırılması nedeniyle içindeki yazılar kitap bölümü olarak değerlendirilmiştir. Kitap bölümlerinin son 10 yıl içinde büyük bir artış gösterdiği, etkinlik notu (1) ve kitap tanıtımı (3) türünde yayınların ise azlığı dikkat çekmektedir (Tablo 2).

Dönemlik değişime bakıldığında, 1980-2010 arası kapsayan 30 yılda tüm yayınların %13,4'ü (f=101), 2011-2020 arasındaki 10 yılda ise %85,6'sı (f=650) hazırlanmıştır (Tablo 2). Dönemlik dağılım yıllara göre incelendiğinde, 2018 yılından sonra çok büyük artış görülmektedir. 1980-2017 arası dönemde tüm yayınların 323'ü (%40,1) yayınlanmışken, 428'i (%59,9) 2018-2020 arasındaki üç yıllık dönemde yayınlanmıştır.

Yayın dillerine bakıldığında, yabancı dildeki yayınların 2000'li yıllardan sonra ortaya çıktığı, Türkçe

Tablo 3. Yayın Türlerinin Yazar Sayısına ve Yayın Diline Göre Dağılımı

Sınıf	Dil	Tez	Bildiri	Makale	Kitap Bölümü	Kitap	Not ve Tanıtım	Toplam	Genel Toplam		
		f	f	f	f	f	f	f %	f	%	
1 Yazarlı	Türkçe	131	38	58	44	18	3	292	90,1	324	43,1
	Yabancı	9	6	7	8	1	1	32	9,9		
2 Yazarlı	Türkçe		54	132	67	5		258	88,7	291	38,7
	Yabancı		10	15	8			33	11,3		
3 Yazarlı	Türkçe		28	43	25	5		101	92,2	109	14,5
	Yabancı		1	6	1			8	7,3		
4 Yazarlı	Türkçe		1	5	8	2		16	72,7	22	2,9
	Yabancı		1	3	1	1		6	27,3		
5 ve Üzeri	Türkçe		1	2		1		4	80,0	5	0,7
	Yabancı		1					1	20,0		
Toplam	f	140	141	271	162	33	4	751	100	751	100
	%	18,6	18,8	36,1	21,6	4,4	0,3				

162 kitap bölümü 21 editörlü kitap içinde yayınlanmış, bu 21 kitabın 4'ü turizm işletmeciliği, 6'sı sosyal bilimler ve 11'i turizm rehberliği alanında hazırlanmıştır. Bölümlerin 144'ü Türkçe (%88,9), 18'i (%11,1) İngilizcedir. Yabancı dilde ilk kitap bölümü 2016 yılında, Türkçe ilk kitap bölümü ise 2017 yılında yazılmıştır. İngilizce yazılmış toplam 18 kitap bölümü 8 farklı kitapta yer almış, 7'si uluslararası, 1'i Türk yayınevi tarafından basılmıştır. Bu kitapların 3'ünün tüm editörleri Türk akademisyenlerden oluşurken, 5'inin

yayınlarına oranının yaklaşık 1/5 olduğu ve en çok makale (f=31) türünde yayınların yabancı dilde hazırlandığı görülmüştür. 2011 yılında Batı Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalında Fransızca olarak hazırlanmış bir doktora tezi dışında tüm yabancı yayınlar İngilizce dilinde hazırlanmıştır.

Yayın Türlerinin Yazar Sayısına ve Yayın Diline Göre Dağılımı

751 yayının yazar sayısına ve yayın diline göre dağılımı Tablo 3'te gösterilmiştir. Tablo incelendiğinde; tek yazarlı 324 (%43,1), iki yazarlı 291 (%38,7), üç yazarlı 109 (%14,5), dört yazarlı 22 (%2,9), beş ve üzeri yazarlı 5 (%0,7) yayın tespit edilmiştir (Tablo 3). Tek yazarlı yayının sayısının yüksek çıkmasında tezler etkilidir.

Tezler hariç tutulduğunda, yayınların en çok iki yazarlı (f=291, %38,7) olarak hazırlandığı, dört ve üzeri kişiden oluşan çalışma gruplarının nadiren tercih

edildiği, yabancı dilde hazırlanan yayınlar içinde iki yazarlı makalelerin ilk sırada geldiği görülmüştür (Tablo 3). İşbirliklerinin uluslararası karakterine bakıldığında, sadece bir kitap bölümü ve bir makale Türk-yabancı yazar ortaklığında hazırlanmıştır. 751 yayın, katkı veren her yazar isminin bir kere sayıldığı tekli sayıma göre 544, eserler üzerindeki tüm yazar isimlerinin toplandığı çoklu sayıma göre 1349 yazar tarafından hazırlanmıştır. 544 münferit yazarın 256'sı (%47,1) kadın, 288'i (%52,9) erkek, 1349 toplam yazarın ise 694'ü (%51,4) kadın ve 655'i (%48,6) erkek yazarlardan oluşmuştur.

Tablo 4. Yayın Türlerinin Birim, Unvan, Bölüm ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Değişken	Sınıf	E/K	Tez	Bildiri	Makale	Kitap Bölümü	Kitap	Not ve Tanıtım	Toplam		Genel Toplam	
			f	f	f	f	f	f	f	f	%	f
Birim	Enstitü	K	75	25	42	14	1		157	56,5	278	20,6
		E	63	8	35	11	4		121	43,5		
	Fakülte	K		83	187	109	19	3	401	51,8	774	57,4
		E		65	180	104	23	1	373	48,2		
	Yüksek Okul	K		19	26	18	1		64	52,5	122	9,0
		E		27	19	12			58	47,5		
	Meslek Y. Okulu	K		19	22	17	2		60	46,5	129	9,6
		E		17	23	23	6		69	53,5		
	Diğer Birimler	K		3	6	3			12	26,1	46	3,4
		E	2	12	10	5	5		34	73,9		
Birimler Toplamı		K	75	149	283	161	23	3	694	51,4	1349	100
		E	65	129	267	155	38	1	655	48,6		
Bölüm	Turizm Rehberliği	K	8	57	143	85	15	1	309	56,1	551	40,8
		E	14	44	109	63	11	1	242	43,9		
	Turizm İşletmeciliği	K	62	80	125	70	8	2	347	49,8	697	51,7
		E	43	67	138	83	19		350	50,2		
	Diğer Bölümler	K	5	12	15	6			38	37,6	101	7,5
		E	8	18	20	9	8		63	62,4		
Bölümler Toplamı		K	75	149	283	161	23	3	694	51,4	1349	100
		E	65	129	267	155	38	1	655	48,6		
Unvan	Profesör Dr.	K		7	8	4	1		20	18,0	111	8,2
		E		18	39	27	7		91	82,0		
	Doçent Dr.	K		13	40	35	8	1	97	51,9	187	13,9
		E		18	46	20	6		90	48,1		
	Dr. Öğretim Üyesi	K		24	86	48	8	1	167	50,3	332	24,6
		E		42	65	48	10		165	49,7		
	Araştırma Görevlisi	K	6	56	72	37	4	1	176	65,4	269	19,9
		E	1	17	49	22	3	1	93	34,6		
	Öğretim Görevlisi	K	8	25	32	19	2		86	59,7	144	10,7
		E	2	10	20	23	3		58	40,3		
Diğer Unvanlar	K	61	24	45	18			148	48,4	306	22,7	
	E	62	24	48	15	9		158	51,6			
Unvanlar Toplamı		K	75	149	283	161	23	3	694	51,4	1349	100
		E	65	129	267	155	38	1	655	48,6		
Genel Toplam		f	140	278	550	316	61	4	1349			
		%	10,4	20,6	40,8	23,4	4,5	0,3	100			

Yayın Türlerinin Birim, Unvan, Bölüm ve Cinsiyete Göre Dağılımı

1349 yazarın; cinsiyet, yayın türü, unvan, bağlı olduğu birim ve bölümlere göre dağılımı Tablo 4’te gösterilmiştir. Tablo 4’te birimler sınıflandırılırken; yüksek lisans ve doktora öğrencileri ile kadrosunu bir enstitüde gösteren yazarlar ‘enstitü’; sektör çalışanı, rehber, müfettiş, Bakanlık çalışanı ve bağımsız araştırmacılar vb. ‘diğer birimler’; unvanlara göre gruplar belirlenirken de sayılanlara ek olarak akademik bir kadro belirtmeyen doktor unvanlı yazarlar ‘diğer unvanlar’ kategorisi içinde sayılmıştır. Bölümlerin sınıflandırılmasında ise bölüm ya da anabilim dalı ayrımı yapılmaksızın üç ana kategori oluşturulmuş; turist rehberliği ile ilgili tüm bölümler ‘turizm rehberliği’, turist rehberliği haricindeki her türlü turizm bölümü ‘turizm işletmeciliği’ ve turizm harici her bölüm ‘diğer’ başlığı altında sınıflandırılmıştır.

1349 yazar bağlı oldukları birimlere göre incelendiğinde, 1303’ü (%96,6) üniversite bünyesinde, 46’sı (%3,4) üniversite dışındadır. 1303 yazar 88 farklı üniversiteyi adres göstermiştir. Üniversite bünyesindeki

yazarların bağlı olduğu akademik birimler incelendiğinde, fakülte (f=774, %57,4) ve enstitü (f=278, %20,6) ilk sırada gelmekte, bunları sırasıyla meslek yüksekokulu (f=129, %9,6) ve yüksekokul (f=122, %9,0) izlemektedir. Enstitü çıkışlı yayın sayısının fazla olmasında lisansüstü tezlerin sayısı (f=138, %49,7) etkilidir. En çok eser verilen yayın türünde yüksekokul haric tüm akademik birimlerde ilk sırada makaleler gelmekte, yüksekokullarda ise ilk sırayı bildiriler almaktadır. Makalelerden sonra en çok eser verilen yayın türü; fakülte (f=316, %23,4) ve meslek yüksekokullarında (f=40, %31,0) kitap bölümüdür. Yüksekokullarda ise bildirilerden sonra en çok makale türünde (f=45, %36,9) yayın yapıldığı tespit edilmiştir. Kadın-erkek oranı ‘diğer birimler’ kategorisi hariç tüm birimlerde birbirine yakındır (Tablo 4).

Yazarların bağlı olduğu bölümler incelendiğinde, turizm işletmeciliği anabilim dalı/bölümlerinde görevli yazarların ilk (f=697, %51,7), turizm rehberliği anabilim dalı/bölümlerinde görevli yazarların ikinci sırada (f=551, %40,8) geldiği tespit edilmiştir. Üçüncü sırada gelen ‘diğer bölümler’ kategorisi 30 farklı anabilim dalı/

Tablo 5. En Üretken Üniversite ve Yazarlar

Değişken	Sıra	Tez	Bildiri	Makale	Kitap Bölümü	Kitap	Not ve Tanıtım	Genel Toplam	
		f	f	f	f	f	f	f	%
Üniversite	Balikesir	35	47	93	52	13		240	17,8
	Akdeniz	6	18	34	28	6	1	93	6,9
	Mersin	10	21	30	13	1		75	5,6
	Anadolu	7	24	20	14	3		68	5,0
	Muğla Sıtkı Koçman		8	24	16		1	49	3,6
	Afyon Kocatepe	2	8	30	6			46	3,4
	Nevşehir Hacı Bektaş	10	7	25	3			45	3,3
	Gazi	9	14	16	1	2		42	3,1
	Çanakkale Onsekiz Mart	1	2	23	13	2		41	3,0
	İzmir Kâtip Çelebi	3	8	13	14	2		40	3,0
	Toplam	f	83	157	308	100	29	2	450
	%	18,4	34,9	68,4	35,6	6,4	0,4	33,4	
Yazarlar	Özlem KÖROĞLU	1	16	24	5	4		50	3,7
	Özlem GÜZEL	1	4	14	6	3	1	29	2,1
	Gül ERKOL BAYRAM	1	3	8	6	1		19	1,4
	Seda ŞAHİN	1	3	9	4	1		18	1,3
	Tolga Fahri ÇAKMAK	1	2	10	3	2		18	1,3
	Seçkin ESER	1	4	7	3	1		16	1,2
	Uysal YENİPİNAR		6	5	5			16	1,2
	Burhanettin ZENGİN		6	6	2	1		15	1,2
	Ali KABAKULAK	1	3	8	2			14	1,0
	Yalçın ARSLANTÜRK	2	7	3	2			14	1,0
	Duygu YETGİN AKGÜN	1	4	4	4			13	1,0
	Nuray TETİK DİNÇ	2		5	6			13	1,0
	Rahman TEMİZKAN	1	4	6	2			13	1,0
	f	13	62	109	50	13	1	248	
	Toplam	%	5,2	25,0	44,0	20,2	5,2	0,4	18,4

bölümden ve ayrıca üniversite dışından gelen yazarlardan oluşmaktadır. Üniversite dışından gelen yazarlar içinde, 5 makale, 7 kitap bölümü, 2 kitap ve 13 bildiriye katkısı olan 27 turist rehberi bulunmaktadır. Farklı bölümlerden gelen katkı; arkeoloji, havacılık, bilgisayar mühendisliği, eğitim bilimleri gibi geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Yazar cinsiyetlerinin dağılımı 'diğer bölümler' kategorisi (K %38, E %62) hariç dengelidir. Tüm bölümlerde en çok yayın yapılan tür makaledir. Bunu, turizm rehberliği ve turizm işletmeciliği bölümleri için ikinci sırada kitap bölümü, üçüncü sırada bildiri izlemiştir (Tablo 4).

Yazarların unvanlara göre dağılımı incelendiğinde, doktor öğretim üyesi unvanlı yazarların (f=332, %24,6) en çok yayın yapan grup olduğu, lisansüstü öğrencilerinin de dâhil olduğu 'diğer unvanlar' (f=306, %22,7) grubunun ise ikinci sırada geldiği görülmektedir. Bunları sırasıyla, araştırma görevlisi (f=269, %19,9), doçent (f=187, %13,9), öğretim görevlisi (f=144, %10,7) ve profesör (f=111, %8,2) unvanlı yazarlar takip etmektedir. 'Diğer unvanlar' kategorisi hariç, tüm unvanlar sırasıyla en çok makale, kitap bölümü ve bildiri türünde eser verirken, bu kategori en çok tez türünde yayın yapmıştır. Yazar unvanlarının kadın-erkek dağılımına bakıldığında profesör ve araştırma görevlisi unvanlarında diğer kategorilere kıyasla daha büyük bir fark olduğu dikkat çekmektedir (Tablo 4).

En Üretken Üniversite ve Yazarlar

Yayın sayıları akademik kurumların performanslarının ölçümü için önemli ölçütlerden biridir ve yayınların türü ve sayısı o kurumun ilgili alanyazına katkısını gösterir (Evren & Kozak, 2014). Bu nedenle üniversitelerin yayın sayıları da incelenmiştir (Tablo 5). En üretken üniversitelere bakıldığında, ilk 10 sıradaki üniversitelerde görevli yazarların toplam yazarların üçte birini (f=450, %33,4) oluşturduğu görülmektedir. İlk üç sırada Balıkesir Üniversitesi (f=240, %17,8) Akdeniz Üniversitesi (f=93, %6,9) ve Mersin Üniversitesi (f=75, %5,6) gelmektedir. Balıkesir Üniversitesi 'diğer' hariç tüm türlerde yayın vermiş ve her birinde ilk sırada yer almıştır. Akdeniz Üniversitesi tüm türlerde yayın vermiş, makale, kitap bölümü ve kitap türlerinde Balıkesir'den sonra ikinci sırada yer almıştır. Muğla Sıtkı Koçman, Afyon Kocatepe ve Nevşehir Hacı Bektaş Üniversiteleri 4, diğer üniversiteler ise 5 yayın türünde eser vermiştir. En çok yayın makale (f=308, %68,4) türünde yapılmış, onu kitap bölümleri (f=160, %35,6) ve bildiri (f=157, %34,9) izlemiştir. Bu rakamlar değerlendirilirken, yayınlara ait künyelerde verilen bilgilerin esas alındığı, yazarların akademik kariyerleri boyunca farklı üniversiteler bünyesinde yayın yapmış olabilecekleri göz önünde bulundurulmalıdır (Tablo 5).

En üretken yazarlar incelendiğinde, ilk 13 yazarın toplam yazarların yaklaşık beşte birini (f=248, %18,4) oluşturduğu, 11'inin yüksek lisans ya da doktora tezlerinden en az birinin, 2'sinin ise her iki tezinin de dâhil etme kriterlerine uyduğu ve turizm rehberliği alanında yazıldığı görülmüştür. Kadın erkek dağılımına bakıldığında, 13 yazarın 8'i kadın, 5'i erkektir. İncelenen altı yayın türünde de eser veren 1, dört ve beş yayın türünde 5, üç yayın türünde eser veren 2 yazar tespit edilmiştir (Tablo 5).

Bibliyometrik analizlerin bir boyutu da yayınların hangi konular üzerinden yapıldığını belirlemek, böylece alandaki araştırma konu ve temalarını ortaya çıkarmaktır (Özel & Kozak, 2012). İçerik analizi yöntemi ile yapılacak bir inceleme daha detaylı sonuçlar verecek olsa da, yayın başlıklarında kullanılan kelimelerin analizi de çalışma konularının belirlenmesi açısından fikir vericidir. Araştırmada incelenen her yayın türünde anahtar kelimelere yer verilmemesi sebebiyle, konu belirleme analizi yayın başlıklarında kullanılan kelimeler üzerinden yürütülmüştür. 751 yayının başlığında kullanıldığı tespit edilen 7242 kelimedenden *bir, ve, ile, a/ an, and, with, the* gibi kelimeler çıkarılmış, kalan 6413 sözcük, kökleri esas alınarak sadeleştirilmiş ve 1101 benzersiz kelime elde edilmiş, bu kelimeler arasında on ve üzeri kez tekrarlananlar bir kelime bulutu haline getirilmiştir (Şekil 1).

Şekil 1. Yayın Başlıklarının Kelime Bulutu

Başlıklarda yer alan kelimeler içinde en sık tekrar eden Türkçe kelimeler; rehber (f=726), turist (f=577) ve turizm (f=172); İngilizce kelimeler ise guide (f=86) ve tourist (f=38) olarak tespit edilmiştir. Alanın ve dolayısıyla konunun belirleyici anahtar kelimeleri olduğu

için bu sözcüklerin ilk sıralarda çıkması beklenen bir sonuçtur. On ve üzeri kez tekrar eden kelimeler arasında yer alan; araştırma (f=107), örneği (f=70), değerlendirme (f=63), uygulama (f=48), belirleme (f=45), inceleme (f=40), analiz (f=35), öneri (f=25), karşılaştırma (f=13), bibliyometrik (f=10) gibi kelimeler yapılan çalışmanın amacı hakkında bilgi vermektedir. Yayın adlarında en sık geçen yer adları; Türkiye (f=58), İstanbul (f=15), Turkey (f=14), Çanakkale (f=11) ve Kapadokya (f=10) şeklinde tespit edilmiştir. Başlıklarda geçen kelimelerin sıklık analizi ile yayınların konuları hakkında da bilgi edinmek mümkündür. En sık tekrar eden kelimeler arasında yer alan; eğitim (f=107), öğrenci (f=68), tur (f=61), rol (f=52), sorun (f=31), uzmanlaşma (f=23), yeterlik (f=21), etik (f=18), imaj (f=17), performans (f=16), kalite (f=13), tükenmişlik (f=13), liderlik (f=10) gibi kelimeler konuya hangi açıdan yaklaşıldığını göstermektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bilgi üretiminin hızlanmasını sağlayan faktörler, bilimsel alanların değerlendirilmesinde bibliyometrik analiz araştırmalarının daha fazla kullanılması sonucunu doğurmuştur. Turizm rehberliği hakkında yapılan bibliyometrik araştırmalarda alanda hazırlanan yayınların ve yazarların bir bölümü incelenmiştir. Oysa turizm rehberliğinin akademik bir araştırma konusu olarak yakın zamanlarda ortaya çıkması, alanda yazılan tüm eserlerin bir araştırma kapsamı içine alınabilecek boyutlarda olmasını sağlamaktadır. Araştırmada bu avantajlı durumundan faydalanılarak çeşitli bilimsel iletişim türlerinde Türkiye kökenli yazarlar tarafından hazırlanmış ve araştırma kapsamında ulaşılabilen tüm yayınların analiz edilmesi yoluna gidilmiş, böylece ilgili alanın daha bütüncül bir resminin ortaya konması hedeflenmiştir.

Araştırmada turizm rehberliği alanında, Türk yazarlar tarafından, son 40 yılda, Türkçe ve yabancı dillerde hazırlanan ve dâhil etme ölçütlerine uyan 751 yayın tespit edilmiş, bu yayınlar bibliyometrik analiz yöntemiyle incelenmiş ve alanın gelişimi hakkında önemli sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırmada ulaşılan en önemli sonuç, alanyazının son 3 yıl içinde çok hızlı bir gelişim göstermiş olmasıdır. Tüm yayınların %85,6 (f=650) gibi büyük bir oranı 2011-2020 döneminde, tüm yayınların %59,9'u (f=428) ise 2018-2020 yılları arasında yayınlanmıştır. Bu hızlı artış, turizm rehberliği eğitimi veren birim ve buna bağlı olarak akademisyen sayılarının artması ile açıklanabilmektedir. Türkiye'de üniversite sayısını artırmayı hedefleyen politikalar sonucu turizm eğitimi veren birim sayısı artmış, turizm yükseköğretim kurumlarının 2009'dan itibaren fakülteleşme sürecine girmesi ile birlikte turizm rehberliği bölümleri de birer anabilim dalı haline gelmiş ve 2015 yılından itibaren

lisansüstü eğitimleri başlamıştır. Tüm bu etmenlerin bir araya gelmesi, alanda çalışan akademisyen sayısını ve dolayısıyla üretilen eser sayısını artırmış görünmektedir. Bu açıklama, 2010 yılına kadar 6 olan Türkiye'de turizm alanına özgü dergi sayısının 2020 yılında 43'e çıkması (Alrawadieh & Alrawadieh, 2021) ve turizm rehberliği alanına özgü iki derginin 2018 ve 2020'de yayın hayatına başlaması ile de uyumludur. Alana özgü bir kongrenin de her yıl düzenlenmeye başladığı göz önüne alındığında, yayın sayısının yükseliş eğilimini gelecek yıllarda da sürdüreceği kolaylıkla söylenebilir.

Araştırmada ortaya çıkan bir diğer önemli sonuç, etkinlik notu ve kitap tanıtımı türündeki yayınların azlığı (f=4) olmuştur. Bilimsel iletişim araçlarından olmalarına rağmen bu yayın türlerinin neden az tercih edildiği açık değildir. Bu durum nedeni olarak; turizm akademisi içinde bu tür yayın yapma geleneğinin yaygın olmaması ve akademik yükselme kriterleri içinde bu tür yayınların puanlanmaması olmak üzere iki ihtimal akla gelmektedir. Bu konuda yapılmış bir araştırma tespit edilememiş olmasına rağmen, turizm akademisinde bu tür yayınların yaygın olduğunu söylemek zordur. Akademik yükselme kriterleri içinde kitap kritiği puanlanan bölümlerden biri olsa da, kitap tanıtımı ve etkinlik notları puanlamaya dâhil edilmemektedir. Ayrıca 2015 yılında uygulamaya konan akademik teşvik ödeneği yönetmeliğinde de bahsi geçen yayın türlerinin değerlendirmeye alınmaması bu görüşü destekler niteliktedir. Araştırmacıların, yayınlarının türlerine karar verirken akademik yükselme ve teşvik kriterlerini dikkate aldıkları söylenebilir.

Yayın dilleri incelendiğinde, yayınların 4/5 oranında Türkçe hazırlandığı görülmüştür. Sosyal bilimler alanında çalışan araştırmacıların daha ulusalcı bir tavra sahip oldukları ve fen bilimleri alanında çalışanlara kıyasla anadillerinde yayın yapmayı daha çok tercih ettikleri bildirilmektedir (Çokişler, 2019). Turizm rehberliği alanında eser veren yazarlar da bu genellemeye uymaktadır.

Yayınların %96,6'sı üniversiteler bünyesinde hazırlanmış, alana katkı veren üniversite sayısı 88 olarak tespit edilmiştir. 2000-2010 yılları arasında Türkiye'de yayımlanan turizm konulu makalelerin incelendiği bir araştırmada, yayınların 121 farklı üniversitede hazırlandığı tespit edilmiştir (Evren & Kozak, 2014). İki araştırmanın sonuçları birbiri ile kıyaslandığında, turizm alanında araştırma gerçekleştiren bazı üniversitelerin turizm rehberliği alanında çalışma yapmadıkları anlaşılmaktadır. Aynı çalışmada turizm alanına en fazla katkı sağlayan kurumların, sırasıyla; Gazi, Balıkesir, Muğla, Anadolu ve Akdeniz Üniversiteleri olduğu belirlenmiş ve daha uzun süreler turizm eğitimi veren kurumların daha çok yayın yaptığı sonucuna

ulaşımıştır (Evren & Kozak, 2014). Aynı araştırmaya göre, üretkenlik sıralamasında lisansüstü eğitim programlarına sahip üniversiteler, diğerlerine kıyasla daha üst sıralarda yer almıştır. Mevcut araştırmanın bulguları da bu bulguyu doğrular niteliktedir ve ilk 10'da yer alan üniversitelerin tümünde lisansüstü turizm eğitimi verilmektedir. Danışmanların lisansüstü öğrencilerini yayına teşvik etmeleri ve enstitülerin tez savunması için tezden yayın yapmış olma şartı getirmesi, yayın sayısının artması bakımından bu üniversiteleri avantajlı bir konuma getirmektedir. Bu da lisansüstü eğitim veren kurumların yayınlarının artmasını sağlayan faktörlerden biridir.

En üretken üniversiteler Evren & Kozak'ın (2014) araştırması ile büyük ölçüde aynı olmakla birlikte, temel fark üniversitelerin sırasının değişmiş olmasıdır. Gazi Üniversitesi'nin sıralamada gerilemesinin nedeni, Turizm Fakültesi'nin 2018 yılında kurulan Hacı Bayram Veli Üniversitesi bünyesine alınması ve dolayısıyla akademisyenlerin yeni üniversiteyi adres göstermeleri olabileceği gibi, turizm rehberliği alanında daha az yayın yapılmış olmasıyla da ilgili olabilir.

En üretken yazarların kadrolarının bulunduğu üniversiteler ile en üretken üniversiteler büyük ölçüde birbirine paraleldir. Ancak üniversitelerin üretkenliği, yazarların bireysel performansından çok kurum performansına bağlıdır. Örneğin, Balıkesir Üniversitesi'ni adres gösteren yazarların toplu sayımı 240 iken, tekli sayımı 65'tir. Yani, Balıkesir Üniversitesi'ni adres gösteren 65 farklı yazarın adı 1349 yazar içinde 240 kez yer almıştır. En üretken yazarlar listesinde Balıkesir Üniversitesi'nden yer alan yazarlar hariç tutulduğunda dahi, diğer yazarların katkısıyla Balıkesir Üniversitesi sıralamada ilk yerini korumaktadır. Benzer durum en üretken üniversiteler listesinin tümü için geçerlidir. Üniversiteler ve yazarlar arasındaki üretkenlik farkının daha iyi ortaya konabilmesi için; birimlerin kuruluş tarihleri, kadro sayıları ve akademisyenlerin çalışma süreleri gibi değişkenlere göre yapılacak analizlere ihtiyaç vardır.

Akademisyenlerin dünyaya bakış açılarının cinsiyete bağlı olarak değiştiğini gösteren araştırmalar bibliyometrik analizlerde kadın-erkek dağılımını da önemli bir noktaya getirmiştir (Çoşışler, 2019). Bu nedenle araştırmada yazarların cinsiyetlere göre dağılımı da incelenmiş; kadınların küçük bir farkla önde oldukları (Kadın %51,4; Erkek %48,6) ve en üretken yazar sıralamasında ilk 13 yazar arasında 8'inin kadınlardan oluştuğu görülmüştür. Sonuçlar alanda kadın temsilinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ancak bu durum Boyraz ve Kabakulak'ın (2020) turizm rehberliği bölümlerinde görevli akademisyenlerin tüm yayınlarının incelendiği ve erkek akademisyenlerin kadın

akademisyenlerden yaklaşık iki kat fazla yayın yaptığı bulgusuna ulaştıkları araştırmanın sonuçları ile uyumsuzdur. Bu araştırmada sadece adında turizm rehberliği ile ilgili anahtar kelimelerin yer aldığı yayınların incelemeye dâhil edilmiştir. İki çalışmanın bulguları arasındaki fark, rehberlik bölümlerindeki erkek akademisyenlerin kadın akademisyenlere kıyasla, turizm rehberliği alanında daha az çalışma yapması ile açıklanabilir. Yani, bir kısım erkek araştırmacının yayınlarını, kadrolarının bulunduğu turist rehberliği dışındaki konularda yapmayı tercih ettikleri söylenebilir. Genel olarak dengeli olmasına rağmen, kadın-erkek oranlarının; profesör unvanlı yazarlar ve üniversite dışından gelen yazarlar olmak üzere iki kategoride dengesiz bir dağılım gösterdiği dikkat çekmektedir. Profesör unvanlı kadın yazarların (f=20 %18,0) oranı, erkek yazarların (f=91 %82,0) yaklaşık 1/5'idir. Bu sonuçlar, Türkiye akademisinde profesör unvanlı kadın sayısının azlığı (Ehtiyar, Solmaz & Üst Can, 2019) ve 2021 yılı itibarıyla turizm bölümlerinde 85 erkek ve 25 kadın profesör olmasıyla örtüşmektedir (YÖK İstatistik, 2021). Turizm alanındaki kadın profesör sayısının azlığının alanyazına kadın profesörler tarafından yapılan katkının da sınırlı kalmasına neden olduğu anlaşılmaktadır. Temel araştırma alanı turizm rehberliği olan akademisyenler profesör unvanını aldıkça bu katkının da artacağı açıktır. Alanyazına üniversite dışı birimlerden gelen katkıda kadın yazarların (f=12, %26,1) erkek yazarlara oranı (f=34, %73,9) yaklaşık 1/4 olarak tespit edilmiştir. Bu durum alanyazına üniversiteler dışından katkı veren kişiler olan turist rehberlerinin erkek ağırlıklı (Erkek 16, Kadın 5), meslek odaları yöneticileri (Erkek 5, Kadın 0) ile Kültür ve Turizm Bakanlığı mensuplarının (Erkek 4, Kadın 0) tamamının erkek olmasından kaynaklanmaktadır.

Araştırmada, bibliyometrik analizlerde sıklıkla incelenen konulardan biri olan yazar unvanlarının dağılımı da incelenmiş ve doktor öğretim üyesi unvanlı yazarların (f=332, %24,6) ilk sırada geldiği görülmüştür. Bu sonuç da Boyraz & Kabakulak'ın (2020) turizm rehberliği bölümlerinde görevli akademisyenlere ait yayınları inceledikleri araştırmanın sonuçları ile uyumsuzdur. İlgili araştırmada profesör ve doçent unvanlı kadroların yönettikleri tezlerin de kendi yayını gibi sayılmasının bu farka neden olduğu anlaşılmaktadır. Yapılan araştırmalarda, doktor öğretim üyesi unvanlı yazarların hem turizm (Evren & Kozak, 2014) hem de turizm dışı alanlarda (Çoşışler, 2019) en üretken grup olduğu ve bunda akademik yükselme ve akademik tanınırlık kaygılarının etkili olduğu bildirilmektedir. En çok yayın yapan yazarların fakültelerde (f=774, %57,4) görevli olması da bu durumu destekler niteliktedir.

Son olarak araştırmada yayın başlıklarında 10 ve üzeri kez tekrar eden sözcükler bir kelime bulutu ha-

line getirilerek incelenmiştir. İnceleme sonucu elde edilen bulgular, yayınların; “rehberlik eğitimi” (*eğitim f=107, öğrenci f=68, sorun f=31, yeterlik f=21*) ve “rehberlik mesleği” (*tur f=61, rol f=52, uzmanlaşma f=23, etik f=18, performans f=16, tükenmişlik f=13, liderlik f=10*) olmak üzere iki ana araştırma konusuna odaklandığı şeklinde yorumlanabilir. Kelime bulutundan elde edilen bulgular sayesinde yayınların amacı hakkında da bir çıkarım yapmak mümkündür. Buna göre yayınların büyük kısmı, bir konuyu araştırma (*f=107*), değerlendirme (*f=63*), inceleme (*f=40*), analiz etme (*f=35*), öneri getirme (*f=25*) ve karşılaştırma (*f=13*) amaçlarıyla yapılmıştır.

Yazılan eser sayısının hızlı artışı, alanyazının zenginleşmesi açısından sevindirici olsa da, yayınların kalitesi konusunda kaygıları da beraberinde getirmektedir (Alrawadieh & Alrawadieh, 2021). Turizm rehberliği alanında hazırlanan yayınların kalitesinin ölçülebilmesi için, ele aldıkları sorun ve çözüm önerilerinin tespit edilmesi, böylece alana sağladıkları katkının ortaya çıkarılmasına yönelik içerik analizi araştırmalarına ihtiyaç vardır. Yayın sayısının, en azından bir süre daha, hızla artmaya devam edeceği görülmektedir. Bu durumda, turizm rehberliği alanının hangi yönlerinin ne şekilde ele alınacağı ve alanın konu açısından bir kısır döngüye girip girmeyeceği gelecek yıllarda merakla beklenen konular olacaktır.

KAYNAKLAR

- Alımanoğlu, Ç. & Çolakoğlu, Ü. (2021). Türkiye'deki Turizm Rehberliği Konulu Lisansüstü Tez Çalışmalarının Bibliyometrik Profili (1998-2018), *Journal of Travel and Tourism Research*, 18, 51-67.
- Alrawadieh, Z. & Alrawadieh, D. (2021). Türkiye Merkezli Hakemli Turizm Dergileri Üzerine Bir İnceleme, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 32(1), 31-42.
- Berkman, A.Ü. & Kozan, K. (1979). Amme İdaresi Dergisi'nde Yayımlanan Makaleler Üzerine Bir İnceleme, *Amme İdaresi Dergisi*, 12(1), 9-26.
- Boyraz, M. & Kabakulak, A. (2020). Türkiye'deki Turizm Rehberliği Bölümlerinde Görev Yapan Akademisyenlerin Bilimsel Yayınlarının Bibliyometrik Analizi, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 2152-2163.
- Civelek M. & Karadağ L. (2020). Tarım Turizmi Çalışmalarının Bibliyometrik Analizi, *Turizm Akademik Dergisi*, 7 (2), 145-164.
- Çakın, Y. (1980). Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni'nin İçerik Ve Yazar Yönünden Değerlendirilmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çapar, G., Toksöz, D. & Dönmez, B. (2018). Turizm Rehberliği Alanında Yapılan Akademik Çalışmaların İncelenmesi, *Turist Rehberliği Dergisi (TURED)*, 1(2), 7-73.
- Çiçek, D. & Kozak, N. (2012). *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi'nde Yayımlanan Hakem Denetimli Makalelerin Bibliyometrik Profili*, *Türk Kütüphaneciliği*, 26(4), 734-756.
- Çokişler, E. (2019). Uluslararası İlişkiler Dergisi'nin Bibliyometrik Analizi (2004-2017), *Uluslararası İlişkiler*, 16(64), 29-56.
- Doğancılı, O. S. & Karaçar, E. (2018). Turizm Rehberliği Bölümünde Bulunan Akademisyenlerin YÖK Akademik Profillerinin İncelenmesi. İçinde H. S. Kiroğlu (Ed.), *Sosyal, Beşeri Ve İdari Bilimler Alanında Akademik Çalışmalar Cilt I.* (ss. 83-94). Ankara: Gece Kitaplığı.
- Ehtiyar, V. R., Solmaz, C. & Üst Can, Ç. (2019). “Kadın Akademisyen” Olmak: Turizm Alanındaki Kadın Akademisyenlere Yönelik Bir Metafor Çalışması, *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 16(2), 296-318.
- Eser, S. (2020). Lisansüstü Turizm Rehberliği Eğitimi Üzerine Bir Durum Analizi, *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 8(4), 2956-2984.
- Evren, S. & Kozak, N. (2014). Bibliometric Analysis of Tourism And Hospitality Related Articles Published in

Turkey, *Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 25(1), 61-80.

Gazelci, S. C. & Gazelci, M. (2021). Meslek Kanunu Sonrasında Turist Rehberliğinin Akademik Çalışmalarına Yansması: Bibliyometrik Bir Analiz, *AHBVÜ Turizm Fakóltesi Dergisi*, 24(1), 161-176.

Gökdemir, S. & Göç, A. C. (2021). Türkiye'de Turist Rehberliği Alanında Yapılan Teknoloji Konulu Çalışmaların Bibliyometrik Analiz İle Belirlenmesi, *Sivas Interdisipliner Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 35-49.

Hall, C. M. (2011). Publish and Perish? Bibliometric Analysis, Journal Ranking and the Assessment of Research Quality in Tourism, *Tourism Management*, 32(1), 16-27.

Kabakulak, A. & Boyraz, M. (2020). Turist Rehberi Akademisyenlerin Bilimsel Yayınlarının Veri Görselleştirme Tekniği ile Bibliyometrik Analizi, *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 230-245.

Kaptan, S. (1995). Bilimsel Araştırma Ve İstatistik Teknikleri, *Teknişik Web Ofset*, Ankara.

Kaygalak-Çelebi, S. & Kırilar-Can, B. (2019). Turizm Rehberliği Alanında Yapılan Makalelerin Bibliyometrik Analizi, *International Journal of Contemporary Tourism Research*, 3(2), 213-223.

Özel, Ç. H. & Kozak, N. (2012). Turizm Pazarlaması Alanının Bibliyometrik Profili (2000-2010) Ve Bir Atıf Analizi Çalışması, *Türk Kütüphaneciliği*, 26(4), 715-733.

Örnek, N. & Karamustafa, K. (2020). Turist Rehberliği Alanındaki Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analiz İle Değerlendirilmesi (1989-2019), *Turist Rehberliği Dergisi (TURED)*, 3(2), 115-138.

Özsoy, A. & Çokal, Z. (2018). Türkiye'de Turist Rehberliği Alanında Yayımlanmış Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi (1989-2018). İçinde H. Karadal, A.T. Erdem & M.ř.Karadal (Eds.), 2. International EMI Entrepreneurship and Social Sciences Congress. (ss. 1404-1414). Nevşehir, Türkiye: Dilkur Academy.

Pritchard, A. (1969). Statistical Bibliography Or Bibliometrics?, *Journal of Documentation*, 25, 348-349.

Saltık, I. A. (2020). Turist Rehberliği Konulu Ulusal Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Profili (1989-2018), *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 45-69.

Sarıbaş, Ö. & Demir, C. (2020). Sensory Studies as a Multidisciplinary Research Field and Its Use in Tourism Research: A Bibliometric Analysis on Tourism Literature, *Turizm Akademik Dergisi*, 7 (1), 269-283

Stafford, N. (2010). Science in the Digital Age, *Nature*, 467, 19-21.

şahin, S. & Acun A. (2015a). Turist Rehberliği Alanının Bibliyometrik Profili (Ulusal Turizm Kongreleri Bildirileri), *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(34), 213-234.

şahin, S. & Acun A. (2015b). Turist Rehberliği Alanının Bibliyometrik Profili (Makaleler Ve Lisansüstü Tezler). İçinde A.Kelkit (Ed.), 16. Ulusal Turizm Kongresi. (ss. 1456-1475). Çanakkale, Türkiye: Detay Yayıncılık.

Vires, T. D. (1990). Betimsel Araştırma Ve Problem Çözümü, A. M. Acuner (Çev.), *Uludađ Üniversitesi Eğitim Fakólterleri Dergisi*, 5(2), 153-159.

Wallace, D. (1989). Bibliometrics and Citation Analysis. İçinde J. N. Olsgaard (Ed.), *Principles and Applications of Information Science: For Library Professionals*. (ss. 10-26). Chicago: American Library Association.

YÖK İstatistik (2021, 20 Temmuz). Erişim Adresi: <https://istatistik.yok.gov.tr/>

Zan, B. U. (2012). Türkiye'de Bilim Dallarında Karşılařtırılmalđ Bibliyometrik Analiz Çalışması, *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Zengin, B. & Atasoy, B. (2020). Turizm Rehberliği Alanındaki Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Çerçevesi, *Alanya Akademik Bakış*, 4(3), 975-992.

Çıkar Çatışması: Makalede herhangi bir çıkar çatışması ya da kazancı yoktur.

Etik Onayı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Turizm Akademik Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir.

Etik Kurul Onayı: Bu araştırma etik kurul kararı gerektirmeyen araştırmalar arasında yer almaktadır.

Katkı oranları: 1. Yazar = 100%

Extensive Summary

The Current State of the Tourism Guidance Literature in Turkey: A Bibliometric Analysis (1980–2020)

Nazım ÇOKIŞLER*

Analyzing any scientific field at certain intervals is important in terms of understanding the current state of the field and perceiving the trends that dominate it. Bibliometric analysis is a convenient tool for this purpose; with the help of such analysis, conclusions in regards to different aspects of an academic field, such as leading trends, topics, institutes, and authors, can be drawn. A great number of bibliometric studies have been published about the academic field of tourism guidance in Turkey, whose rapid quantitative growth has recently attracted the attention of researchers. However, the volume of research that focuses on the recently growing literature of tourism guidance comprises certain publication types, certain periods, or certain groups of academics, and the overall view of the field has not fully been revealed due to such limited scopes of the studies. This paper aims to present a more integrated picture of the status quo by conducting a bibliometric analysis of the publications in Turkish and other identified languages (English and French) by Turkish researchers from 1980 through 2020, and to encompass all scientific communication tools as well as all bodies of writers to cover a period of 40 years. To that end, publications such as theses, papers, articles, event notes, books, book chapters, and book introductions were identified by scanning various databases using designated-keyword search. A total of 751 publications comprising 140 theses, 141 papers, 271 articles, 162 book chapters, 33 books, 3 book introductions, and 1 event note, authored by 544 different writers, met the research inclusion criteria. According to the results of the research, 101 and 650 works were published within the periods of 1980–2010 and 2011–2020, respectively; 80.6% of the publications are in Turkish; the ones in English were published after 2000; the 10 most productive universities contributed to 33.4% of the total number of publications, while the 13 most productive authors contributed to 18.4% of that sum; the largest number of publications were authored by faculty members and doctoral degree-holders. Notable are the rapid growth of the number as well as type of publications produced, the emergence of book chapters as the fastest growing type, and the little yet continuous contribution from non-university researchers. As a result of policies that aim to increase the number of universities in Turkey, the quantity of

tourism training units has swelled; beginning in 2009 with the introduction of upgrading the status of tourism colleges from vocational school to faculty, tourism guidance programs have accordingly been converted into departments, leading to the start of graduate education since 2015. The combination of these factors seems to have increased the number of academics and, therefore, of studies in the field, which corresponds with the boost in the number, until 2010, of tourism-specific journals from 6 to 43 by 2020, as well as with the launch of two tourism guidance-specific journals in 2018 and 2020. Considering also the initiation of an annual field-specific conference, it can almost certainly be stated that the upward trend in publication quantity will go on in the coming years. While the rapid growth of the studies is welcome in terms of enriching the literature, it brings along concerns about the quality of publications. Evaluation of the quality of academic studies in the field of tourism guidance would require content analysis intended to identify problems as well as proposed solutions that publications deal with, and thereby to reveal the contributions they provide to the field. The answers to which aspects of the field of tourism guidance in Turkey will be discussed and in what ways those aspects will be treated, apart from whether the field will fall into a vicious circle with regard to selection of topics, are likely to be curiously awaited in the years ahead.

* Corresponding author at: İzmir Katip Çelebi University, Tourism Faculty, Department of Tourism Guidance, E-Mail: cokisler@hotmail.com

